

УДК 615.014.2+633.884

Роксолана Брончковська, Оксана Струк, Андрій Грицик
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ЯК ЖОВЧОГІННІ ЗАСОБИ

Roksolana Bronchkovska, Oksana Struk, Andrii Grycyk
MEDICINAL PLANTS AS CHOLERETIC AGENTS

За даними ВООЗ хронічними захворюваннями печінки і жовчовивідних шляхів страждають біля 29 млн. мешканців європейських країн. При захворюваннях гепатобіліарної системи часто порушується не тільки зовнішньосекреторна функція, а й інші функції печінки, що негативно впливає на перебіг захворювання. У зв'язку з цим виникає потреба у використанні лікарських засобів, які стимулюють функції печінки і жовчних шляхів.

Незважаючи на активний розвиток науково-технічного прогресу, що дозволяє застосовувати інноваційні підходи до розробки лікарських засобів різноманітного складу, суттєво зріс інтерес саме до препаратів рослинного походження. Майже 75 % пацієнтів надають перевагу фітопрепаратам. Це зумовлено багатьма факторами, у тому числі багатовекторністю механізму дії засобів рослинного походження та їхньою відносною безпечністю. Разом з тим, враховуючи тенденцію до зростання захворювань гепатобіліарної системи, раціональне й комплексне використання розповсюджених на території України лікарських рослин, які виявляють виражену жовчогінну дію в комплексі з гепатопротекторною активністю, є важливим завданням сучасної фармації та медицини.

Препарати жовчогінної дії можна поділити за походженням основних діючих речовин на ЛЗ рослинного походження, в яких використовуються екстракти лікарських рослин; препарати тваринного походження, до складу яких входять екстракти печінки великої рогатої худоби або виділені з них пептиди, а також препарати на основі різноманітних амінокислот, вуглеводів (малату, лактулози), натрію, калію, хлору, вітамінів, що служать коферментами печінкових ензимів (пантотенат, рибофлавін, біотик тощо).

Фармацевтична промисловість багатьох країн світу випускає різноманітні жовчогінні засоби рослинного походження, а саме препарати на основі флаволігнанів розторопші плямистої (сілібор, легалон, лепротек, флавобїон, карсил, силімарин, силегон), лікарські засоби індійського виробництва (лів-52, гепалів, ліва, лівмег, лівомін) та цілий ряд інших препаратів.

Переважна більшість препаратів зареєстровані і випускаються в Україні. Вони є досить ефективними лікарськими засобами, але, зважаючи на те, що організм людини найкраще засвоює речовини саме тих рослин, які ростуть у місцевості, в якій живе сама людина, ведуться пошуки нових препаратів з поширеної в Україні лікарської рослинної сировини.

Метою нашої роботи був аналіз лікарської рослинної сировини та зборів з жовчогінною дією.

Лікарські рослини народної медицини найбільш часто застосовують при лікуванні захворювань печінки та жовчних шляхів, проявляють свою дію за рахунок вмісту різних груп БАР (флавоноїдів, ефірних олій, дубильних речовин, фітостеринів, смолистих речовин), що робить їх перспективними видами для дослідження та подальшого використання в офіційній медицині.

Для лікування хвороб печінки і жовчовивідних протоків, дискінезії жовчного міхура і жовчовивідних шляхів, жовчокам'яної хвороби, холециститу і холангіту,

гепатиту та цирозу печінки використовуються більше 28 видів рослин. Найбільш часто зустрічаються наступні: родина Айстрові - арніка обліснена, великоголовник сафлоровидний, волошка синя, деревій звичайний, кульбаба лікарська, нагідки лікарські, полин волотистий, пижмо звичайне, сідач коноплевидний, цикорій звичайний, цмин піщаний, череда трироздільна (поникла, промениста), чорнобривці простерті, розторопша плямиста; родина Білозорові - білозір болотний; родина Бобові - астрагал шерстистоквітковий, вовчуг польовий, конюшина люпинова (повзуча), солодець голий (уральський); родина Вересові - мучниця звичайна; родина Геранієві - герань криваво-червона; родина Губоцвіті - живучка туркестанська, залізник бульбистий, чебрець звичайний, чистець прямий (болотний), шоломниця байкальська; родина Звіробійні - звіробій звичайний; родина Зонтичні - ласкавець круглолистий; родина Жовтцеві - товстоплодник рутковий; родина Півникові - шафран посівний; родина коноплеві - коноплі посівні; родина Розові - гадючник звичайний, горобина чорноплідна, приворотень звичайний, родовик лікарський, шипшина собача, яблуня ягідна та інші.

ЛРС, що впливає на жовчовиділення, розподіляють на три основні групи: холеретики, холекінетики та холеспазмолітики. При гіперкінетичній формі дискінезії рекомендують призначення холеретиків сумісно зі спазмолітиками, а при гіпокінетичній – холеретики сумісно із холекінетиками. Холеретиками називають лікарські препарати, що посилюють виділення жовчі гепатоцитами. Серед холеретиків виділяють справжні холеретики та гідрохолеретики. До дійсних холеретиків належать засоби, що стимулюють жовчоутворення та синтез жовчних кислот у печінці. До них належать квітки цмину піщого, корені барбарису, плоди шипшини, кукурудзяні стовпчики, листя м'яти перцевої, трава полину гіркого. Гідрохолеретики посилюють жовчовиділення тільки завдяки водному компоненту. До них відносять препарати валеріани лікарської, женьшеню. Холекінетиками називають лікарські препарати, що ліквідують застій жовчі в жовчному міхурі та посилюють процес його випорожнення. До них належить кукурудзяна, маслинова та соняшникова олії, сорбіт, який входить до складу плодів горобини звичайної. Холеспазмолітики усувають спазм жовчних шляхів, що призводить до посилення відтоку жовчі. До них відносять листя м'яти перцевої, барбарису, кореневища аїру. Необхідно враховувати той факт, що лікарські рослини впливають на організм різнобічно. Наприклад, барбарис та м'ята перцева проявляють холеретичну та спазмолітичну дію, тому доцільно їх відносити до лікарських рослин з переважною холекінетичною або холеспазматичною дією. □ Препарати есенціальних фосфоліпідів сої, флаволігнанів розторопші, а також їх сумарні препарати та засоби з артишоку, насіння гарбуза, цмину піщого мають жовчогінні, протизапальні властивості та є важливою складовою лікування.

Серед перелічених родин найбільш численними за кількістю рослин з жовчогінною та гепатопротекторною дією є родина Айстрові, Бобові, Губоцвітні і Розові.

Отже, досвід народної медицини і розробка ефективних лікарських препаратів, які вміщують екстракти з описаних вище рослин свідчать про перспективність подальшого вивчення їх фармакотерапевтичних властивостей при патології гепатобіліарної системи.